

भाषानामकाः कृतान्नभेदास्तसाधनप्रकाराश्च भावप्र०
दर्शिता यथा

अथ कृतान्नार्गः तत्तत्ताना साधनप्रकारः सिद्धानां गुणाश्च
तत्र परिभाषा । समवायिनि हेतौ ये सुनिर्भरिणिता
गुणाः । काय्येऽपि तेऽखिला ज्ञेयाः परिभाषेति
भाषिता । कचित्संस्कारभेदेन गुणभेदो भवेद्यतः ।
भक्तं लघु पुराणस्य शालेस्तत्पिण्डो गुरुः । कचिदो-
गप्रभावेन गुणान्तरमपेक्षते । कदन्नं गुरु सर्पिश्च लघु-
क्तं सुहितं भवेत् ।

अथ भक्तस्य नामानि साधनं गुणाश्च । भक्तमन्नं तथान्नस्य
कंचित्कूरश्च कीर्तितम् । ओदनोऽस्ती स्त्रियां भित्सा-
दोदिवः पुंसि भाषितः । सुधौतास्तण्डुलाः स्त्रीतास्तोये
पञ्चगुणे पचेत् । तद्भक्तं प्रस्तुतं चोष्णं विशदं गुण-
वन्मतम् । भक्तं वज्रिकरं पथ्यं तर्पणं रोचनं लघु ।
अधौतमश्नतं शीतं गुर्वरुच्यं कफप्रदम् ।

अथ (दालि) । दलितन्तु शमीधान्यं दालिर्दाली स्त्रियासुभे ।
दाली तु सलिले सिद्धा लवणार्द्रकहिङ्गुभिः । संयुक्ता
रूपनाम्नी स्यात् कथन्ते तद्वशा अथ । सूपो विटम्भको
रुचः शीतस्तु स विशेषतः । निस्तुपो भट्टसंसिद्धः लाघवं
सुतरां व्रजेत् ।

अथ (खिचिड़ी) । तण्डुला दालिसंमिश्रा लवणार्द्रकहि-
ङ्गुभिः । संयुक्ता सलिले सिद्धा कशरा कथिता बुधैः ।
कशरो शुक्रला बल्या गुरुः पित्तकफप्रदा । दुर्जरा
बुद्धिविटम्भमलमूलकरी कृता ।

अथ तापहरी (ताताहरीति) जोके । हते हरिद्रासंयुक्ते
साधजाम्बव्येद्वटीम् । तण्डुलांश्चापि निर्धौतान् सहैव
परिभजयेत् । सिद्धियोग्यं जलं तत्र प्रक्षिप्य कुशलः
पचेत् । लवणार्द्रकहिङ्गुनि मात्रया तत्र निःक्षिपेत् ।
एषा सिद्धिः समानज्ञा प्रोक्ता तापहरी बुधैः । एषा ता-
पहरी बल्या दृष्या ज्ञेयाणमाहरेत् । दृङ्गणी तर्पणी
रुच्या गुर्वी पित्तहरी स्मृता ।

अथ क्षीरिका । पायसः परमान्नं स्यात् क्षीरिकापि तदुच्यते ।
शुद्धेऽर्द्धपके दुग्धे तु हतात्मास्तण्डुलान् पचेत् । ते
सिद्धा क्षीरिका स्याता रुक्षिताज्ययुतोत्तमा । क्षीरिका
दुर्जरा प्रोक्ता दृङ्गणी बलवर्जिनी । नालिकेलन्तनूज्य
क्लिन्नं पयसि गोः क्षिपेत् । सितागव्याज्यसंयुक्ते तत्पचे
नृदनाऽग्निना । नारीकेलोद्गवा क्षीरी स्निग्धा शीताति-
उष्टिदा । शुर्वी सुमधुरा दृष्या रक्तपित्तानिलापहा ।

अथ (सेवद) । समितां वर्त्तिकां कृत्वा सूक्ष्मां तु यवसन्नि-
भाम् । शुष्का क्षीरेण संसाध्या भोज्या हतसितान्विता ।
सेविका तर्पणी बल्या गुर्वी पित्तानिलापहा । पाहिणी
सन्धिलद्रुच्या तां खादेद्वातिमात्रया ।

अथ (मण्डा) । गोधूमा धवला धौताः कुट्टिताः शोधितास्ततः ।
प्रोक्षिता यन्त्रनिष्पिष्टाश्चालिताः समिताः (मयदा) स्मृताः ।
यारिणा कोमलां कृत्वा समितां साधु मर्दयेत् । हस्तला-
नया तस्या लोप्लीं सम्यक् प्रसारयेत् । अधोमुख-
चटस्थैतत् विस्तृतं प्रक्षिपेद्वह्निः । मृदुना वज्रिना
साध्यः सिद्धो मण्डक उच्यते । लोप्ली (लाह) ।
दुग्धेन साज्यखण्डेन मण्डकं भक्षयेत्तरः । अथ वा
सिद्धमांसेन सतक्रवटकेन वा । मण्डको दृङ्गणी दृष्या
बल्या रुचिकरो भक्ष्यम् । पाकेऽपि मधुरो पाही लघु-
दौषत्रयापहः ।

अथ (पोरी) कुत्वापि (दुनौरी) इति च । ‘‘कुर्यात्समितयाऽ-
तीव तन्वी पर्पटिका ततः । खेदयेत्तप्तके (ताओया)
तान्त्तु पोलिकां जगदुर्बुधाः । तां खादेत्तृप्सिकायुक्तां
तस्या मण्डकवद्गुणाः ।

अथ प्रसङ्गाक्षप्सी । समितां सर्पिषा भट्टां शर्करां पयसि क्षि-
पेत् । तस्मिन् वनीकते न्यसेत्तवज्रं मरिचादिकम् ।
लप्सिका दृङ्गणी दृष्या बल्या पित्तानिलापहा । स्निग्धा
ज्ञेयकरी गुर्वी रोचनी तर्पणी परम् ।

(रोटि) । शुष्कगोधूमचूर्णेन किञ्चित्पुष्टाञ्च पोलिकाम् । तप्तके
(ताओया) । खेदयेत्कृत्वा भूर्यङ्गारेऽपि तां पचेत् ।
सिद्धेषा रोटिका प्रोक्ता गुणं तस्याः प्रचक्ष्यहे । रो-
टिका बलकद्रुच्या दृङ्गणी धातुवर्जनी । वातघ्नी कफ-
कृद्गुर्वी दीप्ताग्नीनां प्रपूजिता ।

अथ (लिट्टी) शुष्कगोधूमचूर्णेन चाम्बु गाढं विमर्दयेत् ।
विधाय वटकाकारं निर्धूमेऽग्नौ शनैः पचेत् । अङ्गार-
कर्कटी क्षोषा दृङ्गणी शुक्रला लघुः । दीपनी कफ-
कृद्बल्या पीनसश्वासकासजित् ।

अथ (यवरोटी) । यवजा रोटिका रुच्या मधुरा विशदा
लघुः । मलशुक्रानिलकरी बल्या ह्नि कफामयान् ।

अथ मापरोटिका । मापाणां दालयस्तोये स्थापितास्यक्तक-
ञ्चुकाः । आतमे शोधिता यन्त्रे पिष्टासा धूमसी स्मृता ।
धूमसी रचिता चैव प्रोक्ता भर्भरिका बुधैः । भर्भरी
कफपित्तघ्नी किञ्चिद्वातकरी स्मृता ।

अथ चनकरोटिका । चनक्यारोटिका रुच्या ज्ञेयपित्तकृद्-